

FRANJO KSAVER KUHAČ (1834-1911): GLAZBENA HISTORIOGRAFIJA I IDENTITET

Franjo Ž. Kuhač.

Danas više nema razumnoga glazbenika, koji ne bi vjerovao u narodnost glazbe. Još i onda, kad nije bilo gotovo moguće razlučiti svjetsku glazbu

od crkvene, t. j. dok su jednoj i drugoj bile osnov starocrkvene ljestvice — već tada ima pučka popijevka svake narodnosti svoj karakter. Kasnije, kad se od vokalne glazbe izvila posve samostalno instrumentalna glazba (n. p. plesovna glazba raznih naroda), a još više razvitkom dramske (operne) glazbe, stale su samostalno jedna prama drugoj talijanska, francuzka, njemačka i slavenska glazba svaka sa tako markantnim narodnim osobinama, da ih razlučuje i ubo laika, koji ne umije ispitivati i ustanoviti tu razliku na osnovu glazbene i drugih, pomoćnih znanosti. A u istinu i teže je ustanoviti i razjasniti tu razliku čisto muzikalnim govorom, nego simbolikom, zato se radije govori u takovim prilikama o dubovitosti, sumornosti, dosjetljivosti, okretnosti, dražesti itd. glazbe, nego ob osobinama melodike, harmonike i ritmike, gdje je ova

posljednja obično najosjetljivija razlika u glazbi raznih naroda. — Tu svoju individualnost glazbenu nastoji svaki narod ne samo održati, nego i izoštriti. Moderni skladatelji svih naroda teže,

da svojim muzikalnim mislim i osjećajima, kad ih provadaju u glazbene oblike bilo koje vrsti, podadu taj po nekud tajni biljeg narodne individualnosti; rekosmo ponekad tajni — jer se to narodno individualizovanje ne osniva na ničem toliko, koliko na duhovito i umjetnički uporabljenim izrazima pučke glazbe.

Vrući zagovornik i vojak koji se već prijeko trideset godina bori, da se ostvari i hrvatska umjetna glazba, jest čovjek, čiju sliku donosimo danas u našem listu; u koliko je svojim nastojanjem do sada uspio, nije nam ovdje red ispitivati — ali je podao u ruke skladatelju, koji bude hotio i umio hrvatski skladati, učevnu knjigu, u kojoj je točno popisano i mišljenje svega hrvatskoga naroda. Ta se knjiga zove „Južno-slovenske narodne popijevke“.

FRANJO Ž. KUHAČ.

KAREL KONRÁD (1842-1894) I KONSTRUKCIJA PANSLAVENSKOG GLAZBENOG IDENTITETA¹

JAN BAT' A

*Karlovo sveučilište u Pragu
Muzikološki institut Filozofskog fakulteta
Námesti Jana Palacha 2
11638 PRAG*

UDK/UDC: 78.072:327.39(=16) Konrád

Izvorni znanstveni rad/
Original Scientific Paper
Primljeno/Received: 1. 2. 2013.
Prihvaćeno/Accepted: 5. 4. 2013.

Nacrtak

U članku se upozorava na napise češkog katoličkog svećenika Karela Konráda (1842-1894), predstavnika pionirskog naraštaja glazbenih povjesničara u češkim zemljama, koji se odazvao inicijativi o panslavenskoj ideji na području glazbe. Konrádov opus obuhvaća mnoga područja interesa, od teologije preko povijesti i himnologije do etnografije, putopisa i fikcije. On je također skladao crkvenu glazbu i aranžirao slovačke narodne pjesme. Osim što se bavio znanstvenim i skladateljskim radom, Konrád je bio i nadaren dirigent i organizator glazbenog života. Na području znanstvenog stvaralaštva, osim bavljenja domaćom glazbenom kulturom obraćao je pozornost na druge zapadnoslavenske i neke južnoslavenske narode, što je zacijelo upućivalo Konráda na pitanje postojanja neke zajedničke slavenske muzikalnosti. Odgovor na to pokušao je dati putem himnologije. Za njega je himnologija

postala učinkovito sredstvo u traganju za panslavenskim glazbenim identitetom, koji karakterizira melodioznost i ljepota slavenskih sakralnih pjesama. Glazbeni identitet definiran na ovaj način podudara se s konfesionalnim (katoličkim) identitetom. S političkog gledišta njegova se uvjerenja uklapaju u austroslavizam, koji je cvjetao u središnjoj Europi tijekom druge polovice 19. stoljeća i nastojao promicati mirnu suradnju među manjim slavenskim narodima središnje Europe unutar Habsburške monarhije.

Ključne riječi: Karel Konrád, crkvena glazba, panslavizam u glazbi, zajednička slavenska muzikalnost, himnologija, glazbeni identitet, austroslavizam

Key words: Karel Konrád, church music, Pan-Slavism in music, common Slavic musicality, hymnology, musical identity, Austroslavism

¹ Ovaj se članak objavljuje kao dio znanstvenog projekta MSM 0021620827: *Češke zemlje usred Europe u prošlosti i sadašnjosti* na Fakultetu umjetnosti Karlova sveučilišta u Pragu. Zahvalan sam profesoru Stanislavu Tuksaru koji me pozvao na zagrebački simpozij o Kuhaču i dao mi impuls za istraživanje čije rezultate predstavljam u ovome članku. Zahvalan sam i Davidu R. Beveridgeu koji je pročitao završnu verziju na engleskom jeziku i jezično je usavršio. Ovaj je tekst dio veće i šire studije, koja će biti objavljena na češkom jeziku.

Potruga za nacionalnim identitetom jedna je od karakterističnih crta europske glazbene kulture u drugoj polovici 19. stoljeća. Ona se podudara sa situacijom u politici, likovnim umjetnostima i književnosti, premda je njezino tempiranje u tim područjima drukčije. Usredotočimo li se na srednju Europu, ozračje nacionalne samosvijesti zahvatilo je i germanske i slavenske etničke skupine. Nastanak panslavizma može se shvatiti kao reakciju na pangermanizam, što izrasta iz romantičke vizije nacionalnog identiteta.²

Cilj je ovog članka da upozori na napise češkog katoličkog svećenika Karela Konráda, koji se odazvao na inicijativu o panslavenskoj ideji na području glazbe. 'Slavenski' aspekt njegovih napisa do sada nije bio zamijećen, premda prožima velik dio njegova opusa.

Karel Konrád (sl. 1) dio je pionirskog naraštaja povjesničara glazbe u češkim zemljama, među kojima su većina bili obrazovani amateri.³ Rođen je 25. studenog 1842. u gradu České Budějovice (Budweis) na jugu Češke. Nakon gimnazijskog školovanja u rodnom mjestu od 1853. do 1860. upisao se u gradski teološki seminar. Na dan 23. srpnja 1865. zaređen je za katoličkog svećenika i prvih je pet godina služio kao kapelan na dva mjesta u biskupiji južne Češke: u Rudolfov (Rudolphstadt) i Lomnice nad Lužnicí (Lomnitz an der Lainsitz). Godine 1870. postao je kateheta u gimnaziji u Táboru, gdje je podučavao idućih 23 godine. Unatoč punom zaposlenju kao nastavnika gotovo su svi njegovi napisi nastali u tom razdoblju. Prema godišnjim izvješćima Táboarske gimnazije dobio je više puta godišnje izbivanje kako bi završio svoje glavno djelo — *Dějiny posvátného zpěvu staročeského* (Povijest stare češke sakralne vokalne glazbe).⁴ Međutim, Konrádova glavna ambicija bila je da se preseli iz Táboru u Prag, gdje bi imao znatno bolje uvjete za istraživanje, osobito u knjižnicama s primarnim izvorima i suvremenom znanstvenom literaturom. San mu se ostvario 1893. godine, kada je pozvan kao kateheta na Češku državnu gimnaziju u Prag. Nažalost, to je razdoblje trajalo samo godinu dana, jer je 30. rujna 1894. bio paraliziran moždanom kapi i umro 3. studenog iste godine.

Konrádov zapanjujući opus obuhvaća mnoga područja interesa i proteže se od teologije preko povijesti i himnologije do etnografije, putopisa i fikcije. Napisao je četiri knjige — priručnik o himnologiji (objavljen četiri puta),⁵ studiju u dva sveska

² Usp. Tomáš GLANC — Holt MEYER — Jekaterina VEL'MEZOVA (ur.): *Inventing Slavia. Proceedings of the workshop held and organized by Slavonic Library (Prague, November 12th 2004)*, Nacionalna knjižnica Češke Republike — Slavenska knjižnica, Prag 2005, 139 str. (= Serija Slavenske knjižnice; 52). U pogledu čeških zemalja usp. Zdeněk HOJDA — Marta OTTLOVÁ — Roman PRAHL (ur.): *Slavme slavne slávu Slávov slavných*. *Slovanství a česká kultura 19. století*, Koniasch Latin Press, Prag 2006, a u vezi s glazbom osobito Marta OTTLOVÁ — Milan POSPÍŠIL, *Idea slovanské hudby*, *ibid.*, 172-183.

³ Nažalost, o Karelu Konrádu nema relevantnih informacija u referentnim glazbenim rječnicima poput *The New Grove* ili *MGG*. Usp. članak: Konrád, Karel, *Československý hudební slovník osob a institucí*, Státní hudební vydavatelství, Prag 1963, sv. 1, 704-05.

⁴ Vidi bilj. 6.

⁵ *Liturgika, či, Náuka o bohosluzbě církve katolické pro nižší třídy středních škol*, tisak i naklada Jana Nedvídka, Tábor 1875, 124 str.

Sl. 1: Karel Konrád (1886)

Izvor: Bedřich Ladislav LAŠEK: K. Konrád. Nástin životopisný, *Československý varhaník*, 1 (1885-1886), 177.

o povijesti starih čeških sakralnih napjeva,⁶ te jednu neobičnost: roman o preobraćenju jedne engleske protestantske lady na katoličku vjeru, što je bilo i njegovo prvo objavljeno djelo.⁷ Osim ovih knjiga objavio je još gotovo sedamdeset kraćih znanstvenih radova te jednak broj izvješća i recenzija. Neke su od njih objavljene u prijevodima na slovenski jezik.⁸ Skladao je i sakralnu glazbu — sačuvano je njegovih devet ofertorija za četveroglasni mješoviti zbor. Sedam među njima objavljeno je u slovenskom glazbenom časopisu *Cerkveni glasbenik*. Osim sakralne glazbe, postoji i njegov rukopis s adaptacijom slovačke narodne pjesme, sačuvan u Češkom glazbenom muzeju u Pragu. Uz znanstveni i skladateljski rad, Karel Konrád bio je nadaren dirigent i organizator glazbenog života u Táboru.⁹ Godine 1879. utemeljio je Cecilijansko društvo koje je organiziralo mnoge »povijesne koncerte« i pomoglo širenju cecilijanskih ideala u publici južne Češke.

Prilično negativnu muzikološku sliku Karela Konráda tijekom 20. stoljeća uglavnom je stvorio Zdeněk Nejedlý (1878-1962), koji je odbacivao njegove radove kao primjere 'antikvarskog' diletantizma bez prave povjesničarske metodologije i

⁶ *Dějiny posvátného zpěvu staročeského. Díl první*, tisak i naklada Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, Prag 1881, 215 str.; *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev. I. část. XV. věk a dějiny literátských bratrstev*, Dědictví sv. Prokopa, Prag 1893, xvi, 502 str.

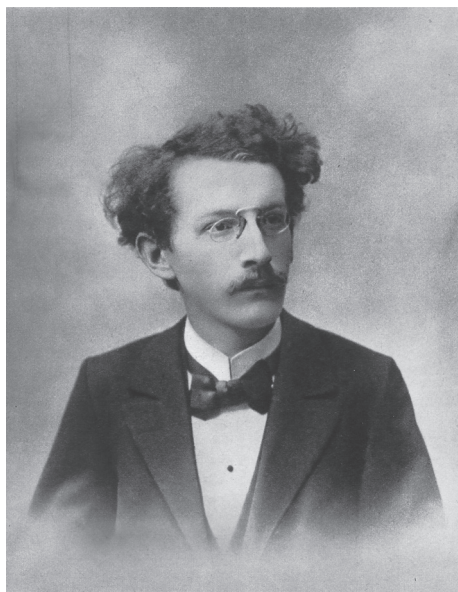
⁷ *Fanny Pittarová, čili, Šťastný návrat do Církve katolické*, Katolický spolek tiskový, Prag 1873, 56 str.

⁸ Najvažniji rad među njima je: Hymnologija starohrvatska, *Cerkveni glasbenik*, 14 (1891) 2, 9-12; 3, 17-20.

⁹ Ova je sposobnost bez sumnje obiteljsko nasljeđe, jer mu je otac bio pjevač u katedrali u Češkim Budějovicama.

kritike.¹⁰ Mora se priznati da je Nejedlý (sl. 2) u većini slučajeva imao pravo. No Konrádovi motivi za pisanje bili su potpuno različiti od Nejedlýjevih. Konrádove ambicije bile su oživljavanje starih sakralnih napjeva u liturgiji u skladu sa cecilijanskim načelima. Štoviše, ne može se previdjeti činjenica da je bio katolički svećenik i da je radio kao katehetski nastavnik. Suprotno tome, ateist i antiklerikalac Zdeněk Nejedlý bio je motiviran čisto povijesnim interesima. Kao profesionalni historičar, gledao je na ranu glazbu u češkim zemljama kao svjedočanstva o prošlim vremenima koja trebaju uglavnom kritičku interpretaciju i vrednovanje, a ne ponovno oživljavanje.

Ostavimo li postrance ovo protuslovlje kao obični sukob među generacijama ili sukob metodologija, važnija od toga čini nam se činjenica da je Karel Konrád radio u potpuno drukčijem društvenom ozračju, na koje su snažno utjecale političke promjene u Habsburškoj monarhiji. Dana 20. listopada 1860. car Franjo Josip I. prihvatio je 'Listopadsku diplomu', čije su obećavajuće formulacije potaknule mnoge nade u Češkom kraljevstvu. Jedan od najvažnijih i najvidljivijih rezultata tog ustrojstva bio je procvat društvenog i kulturnog života. Mnoge udruge, društva i klubovi izniknuli su počam od 1861, zadovoljavajući razne potrebe češkoga društva tijekom njegova postupnog emancipiranja. Naravno, glazba je bila jedna od glavnih potreba u onim vremenima. Godine 1862. otvoreno je za javnost Privremeno

Sl. 2: Zdeněk Nejedlý (1905)
Izvor: Milada ČERVINKOVÁ (ur.), *Zdeněk Nejedlý*, Orbis, Praha 1954.

¹⁰ Vidi razornu kritiku Konráda u: Zdeněk NEJEDLÝ: *Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách*, Královská česká společnost nauk, Prag 1904, 6-7. Za život i djela Nejedlýja vidi: John TYRELL: Zdeněk Nejedlý, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 2. izd., Grove, London 2001, sv. 17, 747-748.

kazalište, a šest godina kasnije postavljen je kamen temeljac za buduće Narodno kazalište.¹¹ Svi su ti događaji pomogli jačanju potrage za nacionalnim identitetom i formuliranju odnosa Čeha s drugim slavenskim nacijama, ne samo u okvirima Habsburške monarhije nego i izvan nje. Val slavenske uzajamnosti snažno je utjecao na napise Karela Konráda, ne samo na polju historijske muzikologije, nego i na drugim područjima njegova interesa.

Zagledamo li поближе u Konrádov bogati opus, shvaćamo da je uz domaću glazbenu kulturu obraćao pozornost i na druge zapadnoslavenske i na neke južnoslavenske nacije. S tek malo pretjerivanja mogli bismo reći da se imaginarna mapa njegovih interesa proteže od Baltika do Jadrana. Najzastupljenija zemlja je Poljska. Konrád je Poljsku posjetio nekoliko puta i nije se zanimao samo za glazbu, teologiju i crkvenu politiku, nego i za narodne običaje. Slična je situacija bila i s Lužičkim Srbima. Konrád je također pokazao dugotrajan i dubok interes za glazbenu i religijsku kulturu Slovenije. Na primjer, on je izvještavao o cecilijanskom pokretu u Ljubljani u češkom cecilijanskom časopisu *Cyril*, objavljivao je članke i skladbe u slovenskom časopisu *Cerkveni glasbenik*, i recenzirao slovenske teološke knjige u *Časopis katolíckého duchovenstva* (Časopis katoličkog duhovništva). I Hrvatska je bila u žarištu njegova interesa, a zbornik *Cithara octochorda* (3. izd. Zagreb 1757) postao je najvrjedniji izvor za njegova himnološka istraživanja.¹² Kao i u slučaju Poljske i Slovenije, Konrád je posjetio i Hrvatsku, gdje je došao u izravni kontakt, među ostalima, i s Franjom Ksaverom Kuhačem (1834-1911). Njihov je odnos potrajao zahvaljujući korespondenciji i razmjeni publikacija.¹³ Kao i u slučaju Poljske, Konrádov raspon 'hrvatskih' interesa bio je puno širi od himnologije i teologije. Za vrijeme izletničkog putovanja zapisao je svoje utiske o gradu Zagrebu, njegovoj povijesti i povijesnim spomenicima te ih predstavio češkim čitateljima u eseju što ga je objavio u izdanju *Slovanský sborník* (Slavenski godišnjak).¹⁴

Mnogi izletnički boravci po slavenskim zemljama i trajno zanimanje za njihovu glazbenu baštinu zacijelo su sugerirali Konrádu pitanje postoji li neka zajednička slavenska muzikalnost. Drugim riječima, postoji li ikakva vrsta zajedničke muzikalnosti koja Slavene razlikuje od ostalih — neslavenskih (uglavnom germanskih) — etniciteta. Naravno, mnogi su drugi znanstvenici u ono doba također pokušavali pronaći odgovor na to pitanje. Konrád je, međutim, pokušao naći odgovor s pomoću himnologije. Za njega je himnologija postala učinkovito sredstvo u potrazi za panslavenskim glazbenim identitetom. Konrád je došao do svojih zaključaka tijekom dvadeset godina znanstvenoga rada, ali ih nikada nije objavio u jednoj sveobuhvatnoj studiji. Međutim, njegovi stavovi mogu se uočiti

¹¹ Za daljnje informacije usp. Jan KOUBA — Tomislav VOLEK: A Historical Survey of Czech Music, u: Tomislav VOLEK — Stanislav JAREŠ: *The History of Czech Music in Pictures*, Editio Supraphon, Prag 1977, 91-94; za noviji pregled na engleskome usp. John CLAPHAM et al.: Czech Republic, *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 2. izd., Grove, London 2001, sv. 6, 808-822.

¹² Usp. bilj. 8.

¹³ Zahvaljujem dr. Vjeri Katalinić što mi je omogućila uvid u tu korespondenciju.

¹⁴ Záhřeb. Osvětová studie z cest, *Slovanský sborník 1887*, 389-398, 465-474, 505-511.

u njegovim člancima posvećenima češkoj, lužičko-srpskoj, poljskoj i hrvatskoj sakralnoj pjesmi. U najopćenitijem smislu Konrád je karakterizirao Slavene kao najmuzikalniju glazbenu porodicu naroda u Europi, a slavensku himnologiju kao »najdragocjeniju i najistaknutiju«. Njezini napjevi »odlikuju se naljepšim sjajem kao dragulj među dragim kamenjem himnologije drugih kršćanskih naroda«. ¹⁵ Prema Konrádu, postoji oštri kontrast između blaga slavenske sakralne pjesme i stanja njezina istraživanja među istraživačima, koje se nalazi u primitivnom stadiju usporedi li se sa zapadnom — tj. uglavnom njemačkom — himnologijom. ¹⁶ Također prema Konrádu, to je glavni razlog zbog kojeg je zapadna himnologija potpuno ignorirala slavensku sakralnu pjesmu.

Na prvi pogled mora nas impresionirati ogromno geografsko područje pokriveno Konrádovim napisima posvećenima slavenskoj himnologiji. Naravno da je njezin glavni dio usredotočen na češke zemlje, ali je on nastojao ubilježiti u kartu bogatstvo sakralnih pjesama zapadnih i južnih Slavena u mnogim pojedinačnim studijskim slučajevima. Iz svega toga možemo izvući nekoliko zaključaka koji se tiču konstrukcije panslavenskog glazbenog identiteta:

1) Ako uopće postoji nešto što razlikuje Slavene na vrlo jasan način od ostalih nacija (prije svega Nijemaca), ili u čemu čak nadvisuju druge nacije, onda je to njihova muzikalnost;

2) Različite slavenske nacije, od kojih svaka ima svoj posebni jezik i običaje, povezane su melodioznošću i ljepotom njihovih sakralnih pjesama;

3) Stoga, prema Konrádovu shvaćanju, panslavenski glazbeni identitet leži u sakralnoj pjesmi.

Također je važno istaknuti da je Konrád smislio svoj intelektualni konstrukt na temelju selektivnog istraživanja glazbe zapadnih i južnih Slavena. S vjerskog stajališta, njegov je interes pokrivao geografsko područje pod utjecajem zapadnog (tj. katoličkog) kršćanstva, tako da se glazbeni identitet definiran na taj način podudara s konfesionalnim identitetom. S političkog stajališta, isključimo li Poljsku, njegova se mišljenja kreću unutar domašaja austroslavizma, koji je cvjetao u srednjoj Europi tijekom druge polovice 19. stoljeća i trudio se promicati miroljubivu suradnju među manjim slavenskim nacijama srednje Europe unutar Habsburške monarhije.

Pa ipak, Konrádovo se bavljenje slavenskom himnologijom ne može objasniti samo kao primjer duha vremena ili njegova sklonost putovanjima. Godine 1874 — tj. na samom početku Konrádove znanstvene karijere — Franjo Ksaver Kuhač objavio je javni apel pod naslovom *Vzchopme se k dílu!* (Skupimo se i radimo!) u češkom glazbenom tjedniku *Hudební listy* (Glazbene novosti). ¹⁷ U tom članku (usp. sl. 3), uz

¹⁵ Hymnologie starocharvátská, *Věstník královské české společnosti nauk* 1890, 101; za slovensku verziju usp. Hymnologija starohrvatska, *Cerkveni glasbenik*, 14 (1891) 2, 9: »da se njegovi napjevi odlikujuje z najkrasnejšim bleskom kakor deinant med drazimi kamni hymnologije ostalih narodov kršćanskih«.

¹⁶ *Dějiny posvátného zpěvu staročeského. Díl první*, Tisak i naklada Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, Prag 1881, 6.

¹⁷ Franjo Š. KUHAČ: *Vzchopme se k dílu!*, *Hudební listy. Organ světské i chrámové hudby, jakož i zájmů pěveckých jednot československých*, 5 (1874), 27-28, 31-32, 39-40, 45-46, 49-50.

Číslo 7. V Praze, dne 12. února 1874. Ročník V.

HUDEBNÍ LISTY.

Organ světské i chrámové hudby, jakož i zájmu pěveckých jednot československých.

Předplácej se: Pro Prahu: celoročně 4 zl., půlletě 2 zl., čtvrtletě 1 zl. Pro venkov: celoročně 4 zl. 60 kr., půlletě 2 zl. 30 kr., čtvrtletě 1 zl. 15 kr. Jednotlivá čísla prodávají se po 10 kr. Za domácku do domu platí se čtvrtletně 20 kr. r. m.

Za inseráty se platí mimo kolek pouze 5 kr. za řádek drobného písma. — Jen frankované listy přijímají se. — Předplatění přijímá admínistrace v Jindřichské ulici číslo 7 nové, kamž se i veškeré listy redakce se týkající zasílají.

Vycházejí každý čtvrtek. Rukopisy se nevracejí.

OBSAH: Úvodní článek: Vzhopme se k dílu! (Přípis p. Kuhače na naši redakci.) — Nejnovější zprávy z ciziny a Rakouska. — Zprávy domácí a z venkova: Z divadla. P. Čeněk Bradáč. Pan prof. Kopta v „Uměl. B.“ Hosté. Z opery plzeňské. Koncert technikův. Kruh mladých hudebníků v „Uměl. B.“ Hudební ústav sl. Korschnerovy. — Kritika: Opera. — Směs: Ze života Rossiniho.

Vzhopme se k dílu!

Slavná redakce!

„Hudební Listy“ podaly více již důkazů živého zájmu, jímž sledují snahy jihoslovenské ve směru hudby ryze národní, jakož i neopomenuly podporovati nás bratrsky v tom ohledu, kde jen mohly. O vřelé své sympathii pro tuto naši věc vydaly „Hud. Listy“ teprv před nedávnem vážné svědectví, uveřejněním „*večného úvodu*“ k mé sbírce jihoslovenských národních písní, čímž i vidím se polnuta, slavnou redakci požádati, aby článku, jež tuto odesílám, laskavě přála místa v cti-ném listě svém pod názvem vybidnutí shora postaveného. Jedná se tu o provedení myšlenky velké, vznešené, která však vzdor nepopíratelné důležitosti své pro Slovanstvo, posud tak málo jest pojmuta a oceněna, že se nižádného na ní nebere ohledu a to bezpochyby z té jednoduché příčiny, poněvadž se jí až po tu chvíli nedostalo patričního objasnění a v národě o ní žádný jasný neutvořil se názor.

Pravda jest, že mnohá ryze národní idea jen proto nenalezá přátel, ba potkává se i s odporem, poněvadž jí závadou jest osoba, v jejíž hlavě byla myšlenka vznikla. Tu jest ihned příčin dostatek, samu myšlenku vzítí v podezření vedlejších, osobních záměrů. To však nemá a nebude nás mýlití.

Nechť myslí a jedná kdo chce, jak chce: my až k poslednímu slovu zůstaneme věrnými vlastenecké povinnosti své co hudebnici *slovanští* a dříve neustaneme v díle, pokud se nám nepodaří, získati slovenské hudbě aspoň vše, co lepšího, šlechtetnějšího a rozumnějšího žije v národě, a pokud nedopracujeme se v tomto směru sjednocení v hudebnictvu slovenském.

Ve jménu této snahy prosím, abyste nám přátelsky podali ruky své a přináším v upřímnosti a nelíčenosti mluvy své nezvratný důkaz úplné k Vám důvěry.

V *Záhřebě*, dne 4. února 1874.

Franjo Š. Kuhač.

I.

V životě slovenského hudebnictva jest nápadné, že umělcové svá díla a své výkony vzájemně buď umlčují, buď o nich pronášejí úsudky zavrhujeící; přes to všecko však vesměs oživení jsou přáním, aby slovenské umění šťastně se vyvinulo, aby mládež pro ně zahořela láskou a stáří aby z něho se potěšilo a jím okrálo.

Účelem těchto řádkův jest, ukázati k vlastnímu původu tohoto podivného úkazu, který zahrnuje protivny tak ostře vystupující. Snad doděláme se úspěchu a pak mohli bychom doufati, že by i sama pomoc nebyla nemožna.

Abychom usnadnili jedno i druhé, jakož i aby se nám bez obtíže a dobře rozumělo, povšímneme si především některých hlavních stránek života slovenského hudebnictví.

Slibujeme zajisté, že při tom na nikoho nebudeme narážeti, nýbrž že zůstaneme zcela objektivními a sice tou měrou, že bez ustání pamětlivi budeme dobrého spůsobu onoho kněze, který, když mu bylo káráti, počínal své kázání následujícími slovy: „Milí nábožní! co Vám dnes budu povídati, bude nemilé, hořké a trpké; neboť nelze mi vyhnouti se výčitkám; avšak upokojte se ujištěním, že se má dnešní řeč netýče pouze Vás, nýbrž i mě samého.“ —

Započneme svá skoumání především u vůdcův hudebního života ve světě slovenském, totiž u slovenských

Slika 3. *Vzhopme se k dílu!* (1874) Franje Ksavera Kuhača

potporu suvremenoj slavenskoj glazbenoj kulturi, Kuhač je pozvao na istinsko znanstveno istraživanje na području slavenske glazbe: »Analizirajmo znanstveno glazbu naših naroda!«¹⁸

Razmatrajući znanstvene studije Karela Konráda moramo se zapitati: odgovaraju li one Kuhačevim zahtjevima? Je li Konrád poznavao taj Kuhačev članak? Ako jest, do koje je mjere Kuhač stimulirao Konráda da se pozabavi slavenskom himnologijom? Vjerujem da je Konrád poznavao taj članak i da je stvarno postojala veza između ta dva iznimna lika. Tako bismo mogli smatrati 'slavensku brazdu' u himnološkom opusu Karela Konráda jednim od najglasnijih i najrječitijih čeških odgovora na Kuhačev nadahnjujući izazov.

(preveo s engleskog Stanislav Tuksar)

Summary

KAREL KONRÁD (1842-1894) AND THE CONSTRUCT OF THE PANSLAVIC MUSICAL IDENTITY

The article draws attention to the writings of the Czech Catholic priest Karel Konrád (1842—1894), a representative of the pioneering generation of music historians in the Czech Lands, who responded to the initiative of the Pan-Slavic idea in the field of music. Konrád's output covers many fields of interest, spanning from theology through history and hymnology to ethnography, travel and fiction. He also composed sacred music and adapted a Slovak folk song. Apart from his scholarly and compositional work, Karel Konrád was a gifted conductor and organizer of musical life. Within his extensive scholarly output, apart from domestic music culture, he also paid attention to other Western Slavic and some South Slavic nations that certainly suggested to Konrád the question of whether there exists some shared Slavic musicality. He tried to find an answer through hymnology. For him, hymnology became an effective tool in the quest for a Pan-Slavic musical identity, which could be characterised by the melodiousness and beauty of Slavic sacred songs. The musical identity defined in this way coincides with the confessional (Roman Catholic) identity. From the political point of view, his opinions fall within the scope of Austroslavism, which flourished in central Europe during the second half of the nineteenth century and strove to promote peaceful co-operation among the smaller Slavic nations of central Europe within the Habsburg Monarchy.

¹⁸ *Ibid.*, 46.